

Особливості реформування університетської освіти в умовах євроінтеграційних процесів: з досвіду Угорщини (кінець XX – початок XXI ст.)

В. І. Кобаль

Мукачівський державний університет, м. Мукачів, Україна
Corresponding author. E-mail: kobalv2008@rambler.ru

Paper received 17.08.2016; Accepted for publication 29.08.2016.

Анотація. У статті здійснено дослідження окремих аспектів реформ системи вищої освіти Угорщини в період з підписання Болонської декларації та до початку XXI ст. Зокрема, аналізуються такі важливі питання, як необхідність європейської співпраці у забезпеченні якості вищої освіти, підвищення якості підготовки фахівців, зміцнення довіри між суб'єктами освіти, мобільності, сумісності систем кваліфікацій, посиленні конкурентоспроможності Європейської системи освіти. У процесі реалізації вказаних заходів в Угорщині виділяється ряд проблем, які характерні і для процесу реформування системи вищої освіти в Україні. Аналіз цих проблем, на нашу думку, та вивчення шляхів і способів їх вирішення, буде корисним для здійснення подальших кроків реформування системи вищої освіти в Україні з урахуванням можливостей транскордонного співробітництва у різних сферах соціально-економічного та суспільно-політичного життя, в тому числі і у сфері вищої освіти, збагаченні теоретичної бази історії педагогіки.

Ключові слова: вища освіта, університети, Угорщина, Болонський процес, якість освіти, модернізація.

Вступ. Сфера вищої освіти є одним із найважливіших компонентів розвитку євроінтеграції кінця XX – початку XXI ст., адже 47 країн Європи, разом з Україною, є учасниками Болонського процесу [3]. Разом з тим, численні міжнародні організації підтримують та сприяють його реалізації.

19 травня 2005 року у місті Берген на Конференції міністрів країн Європи Україна приєдналася до Болонського процесу, зобов'язавшись внести відповідні зміни у національну систему освіти та приєднатися до роботи над визначенням пріоритетів у процесі створення єдиного європейського простору вищої освіти. Зокрема, основна увага зверталася на необхідності європейської співпраці у забезпеченні якості вищої освіти, підвищенні якості підготовки фахівців, зміцненні довіри між суб'єктами освіти, мобільності, відповідності систем кваліфікацій, посиленні конкурентоспроможності Європейської системи освіти.

З метою підвищення якості освітніх послуг у провідних країнах світу запроваджено систему безперервної освіти протягом життя (life-long education), яка сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності фахівців та оптимізації професійно-кваліфікаційної структури професій та спеціальностей. В Україні, у цьому аспекті, необхідно цілеспрямовано підійти до вирішення надважливого завдання реформування національної системи освіти, щоб кожен громадянин міг стати конкурентоспроможним фахівцем на ринку праці в процесі навчання впродовж життя.

Потреба сьогодення у модернізації вищої школи вимагає системного підходу до реформування освіти і підготовки фахівців шляхом:

- реалізації концепції гармонійного розвитку людини, відповідно до якої, людина розглядається не як мета, а як засіб суспільного, соціально-економічного, політичного прогресу та сприяє активізації людського капіталу;

- проведення комплексних змін у плані забезпечення підвищення якості надання освітніх послуг вищими навчальними закладами, які передбачають оволодіння майбутніми фахівцями загальними та професійними компетентностями, формування соціальної відповідальності за результати своєї професійної діяльності;

- врахування досвіду реформування системи вищої освіти європейських країн бывшего соціалістичного табору як таких, що мали багато спільного із системою вищої освіти Радянського Союзу, у складі якого перебувала і Україна. Особливої уваги у цьому аспекті слід надати реформаційним процесам у країнах Карпатського єврорегіону (Угорщина, Словаччина, Румунія, Польща), які найбільш активно взаємодіють в рамках транскордонного співробітництва у різних сферах соціально-економічного та суспільно-політичного життя, в тому числі і у сфері вищої освіти.

Однією з об'єктивних проблем інтеграції системи вищої освіти України у Європейський простір вищої освіти є відсутність чіткості і конкретності у перспективах та принципах взаємовідносин України та ЄС. Незавершеність приведення у відповідність національного законодавства до норм європейського права, а також неготовність європейських країн та ЄС до ліквідації міграційних перешкод для громадян України, що суперечить принципу мобільності у Болонському процесі і не дозволяє повною мірою реалізувати його в Україні.

Гальмують Болонський процес в Україні також відсутність громадських структур у сфері освіти та їхньої співпраці з асоціаціями освіти та наукових досліджень Європи. Бракує інформаційного обміну та інформування громадськості про переваги ЄПВО, недостатньо відповідних самостійних наукових та соціологічних досліджень.

Участь України в Болонському процесі потребує системної реорганізації національного простору вищої освіти з акцентуванням уваги на проблемних стратегічних напрямках. Основні зусилля, після приєднання України до Болонського процесу, були сконцентровані на вирішенні наступних заходів:

1. Завершення розробки та прийняття необхідної законодавчо-нормативної бази реформування національного освітнього простору відповідно до зобов'язань України як країни-учасниці Болонського процесу.

2. Реформування структури органів державної влади, відповідальних за вищу освіту з метою оптимізації мережі ВНЗ України.

3. Завершення формування національної системи кваліфікацій, зокрема, розробка принципів, механізмів та процедур запровадження докторського навчання як третього Болонського циклу відповідно до структурованих докторських програм.

4. Створення системи оцінки якості вищої освіти за європейськими стандартами і нормами.

5. Реалізація комплексного підходу до запровадження системи ECTS з урахуванням змістовного аспекту програм та наближення навантаження викладачів до європейських стандартів.

6. Розширення українськими ВНЗ практики запровадження спільних програм та присвоєння ступенів спільно з ВНЗ інших країн.

7. Державні гарантії і фінансове забезпечення мобільності студентів та професорсько-викладацького складу в міжнародному освітньому просторі.

8. Поглиблення соціального партнерства ВНЗ з роботодавцями, громадянами і соціальними об'єднаннями та залучення їх до процесу вироблення і прийняття рішень з проблем вищої освіти. Створення системи гарантій співробітництва студентства, профспілок, бізнес-партнерів у рамках Болонського процесу, зокрема, для постійного збільшення обсягів працевлаштування випускників першого циклу – бакалаврів.

9. Законодавче та інституційне забезпечення, фінансова підтримка процесу інтеграції вищої освіти, наукових досліджень і виробництва.

10. Розвиток соціального виміру Болонського процесу в напрямку забезпечення доступності вищої освіти всім верствам населення, а також впровадження принципу освіти протягом життя, освіти для дорослих та неперервної професійної освіти [1].

Короткий огляд публікацій за темою. У вітчизняній історико-педагогічній науці накопичено певний теоретичний і практичний досвід розв'язання проблем вищої освіти, особливо в США, Великобританії, Франції, Німеччині, Польщі, Канаді. Так, окремі аспекти організації освіти розвинених країн ставали предметом історико-педагогічних, компаративних і соціологічних досліджень, проведених в Україні та СНД наприкінці ХХ – початку ХХІ ст., у контексті яких розглядалися проблеми реформування, оновлення та модернізації навчально-виховного процесу в системі ступеневої освіти (Я. Бельмаз, О. Бочарова, Л. Ведернікова, Л. Герасіна, О. Глузман, Л. Зязюн, В. Капранова, Л. Карпинська, Н. Козак, П. Кряжев, Ю. Кучер, Н. Лавриченко, З. Малькова, О. Огієнко, О. Ольхович, А. Парінов, І. Пасинкова, Г. Поберезська, О. Пономарьова, Р. Роман, О. Романенко, С. Романова, А. Сбруєва, С. Синенко, Л. Шаповалова, Б. Шуневич, В. Червонецький та ін.); становлення й розвитку середньої, вищої, професійної, університетської, педагогічної, післядипломної та дистанційної освіти (Н. Абашкіна, В. Базуріна, Т. Вакуленко, В. Грачова, І. Гушлевська, О. Джурицький, Т. Кошманова, В. Луговий, О. Кузнецова, А. Максименко та ін.).

Зарубіжні дослідники зосереджують увагу переважно на таких питаннях вищої освіти, як забезпечення рівного доступу до вищої освіти, зміцнення зв'язків університету з суспільством (Д. Вард, Дж. Дугласс, Г. Гінкель, Й. Йохансон,

К. Павловські, Ф. Ріддл, Б. Саньял, Я. Фігель, П. Флазер, Е. Фромент, Т. Халік та ін.); підтримка автономії вищих навчальних закладів (Ф. Альтбах, А. Барблан, Д. Друрі, Д. Ленцен, С. Райхарт, У. Фельт та ін.); фінансування, управління, забезпечення якості вищої освіти (В. Абрахам, А. Амарал, Л. Вебер, О. Ветторі, Г. Вінклер, А. Девідсон, Д. Ділл, К. Ебі, А. Ковалкевич, Дж. Сізер, А. Сурсок, М. Тайт, В. Томуск, Л. Харві, Г. Харман, Е. Хезелкорн, К. Хефнер, К. Ходсон, К. Шрамм та ін.); визначення тенденцій та рушійних сил розвитку сучасної європейської вищої освіти (Р. Бердал, Л. Вебер, Дж. Девіс, І. Йонссон, В. Каммінгз, А. Корбетт, Г. Нів, Т. Нокалла, П. Скотт, У. Техлер, Р. Флауд та ін.); висунення ідей щодо розгляду сучасного університету як мультіверситету (К. Керр) тощо.

Мета. У процесі реалізації заходів з реформування системи вищої освіти Україна зустрілася з багатьма проблемами, які характерні були при проведенні реформ нашими сусідами, зокрема Угорщиною. Аналіз цих проблем, на нашу думку, та вивчення шляхів і способів їх вирішення, буде корисним для здійснення подальших кроків реформування системи вищої освіти в Україні.

Матеріали і методи. У нашому дослідженні ми використовували:

- історико-логічний аналіз і систематизацію документів і матеріалів щодо реформування системи вищої освіти Угорщини у зазначений період;

- порівняльний аналіз історико-педагогічних джерел;

- класифікація і теоретичне узагальнення історичних фактів;

- теоретичний аналіз наукових джерел та літератури, порівняльно-історичний і порівняльно-співставний аналіз шляхів і напрямів реформування та модернізації вищої освіти Угорщини;

- індуктивний метод узагальнення інформації та дедуктивний метод формулювання висновків і суджень.

Результати та їх обговорення. Однією з найскладніших і таких, що представляють стратегічну важливість проблем вищої освіти Угорщини є її активна участь у формуванні Європейського простору вищої освіти, починаючи з 1999 р. Останнім часом (особливо з моменту підписання Празької Декларації) були прийняті деякі заходи щодо приведення вищої освіти Угорщини у відповідність до вимог Болонської Декларації на урядовому рівні та на рівні органів і вузів, які відповідають за вищу освіту.

У червні 2003 року Міністерством освіти Угорщини була повністю сформульована концепція акту, яка спрямована на розробку широкої законодавчої бази як наступного етапу процесу модернізації та структурних реформ у вищій освіті Угорщини з тим, щоб законодавчо закріпити необхідні перетворення освітньої структури, забезпечити більш раціональний та ефективний розподіл державних ресурсів, зберегти високу якість, розширити автономію університетів і сформувати інституційні структури, які в більшій мірі відповідають новим вимогам.

У процесі підготовки акту, проект якого було розроблено впродовж 2002 року, активну роль відіграли національні органи вищої освіти, серед яких Конфе-

ренція Угорських Ректорів (MRK), Конференція директорів коледжів (FFK), Рада з вищої освіти і науки (FTT) і Угорська Комісія з Акредитації (МАВ). За участю вищезазначених органів і Міністерства Освіти (ОМ) восени 2002 року був сформований Державний комітет з реалізації цілей Болонської Декларації. Управління Міністерства освіти, що відповідає за вищу освіту, надає інформацію з основних етапів процесу і публікує її на спеціальній веб-сторінці.

Однією з найбільш важливих особливостей вищої освіти Угорщини, у період що аналізується, є швидке збільшення кількості молодих людей, охочих здобути освіту. У 2001 році ця кількість склала 149 тис. осіб (25 тис. з них – 18-тирічні студенти), в 2002 році – 165 тис. молодих людей подали заяви на навчання у вузах. З 1998 по 2002 рік кількість студентів істотно зросла (більш ніж на 30%) [2].

Перевага вищої освіти Угорщини полягає в тому, що незважаючи на посилення масового характеру освіти, вона більш-менш відповідає високим стандартам. Особливу роль у цьому аспекті має міжнародне визнання професорського складу, а також той факт, що студенти угорських університетів показують високу успішність, навчаючись за міжнародними програмами.

Створені в результаті прийняття Акту про вищу освіту (2000 рік) інтегровані вузи почали пропонувати цілеспрямовані програми ступеневої освіти. Засновані Конференція Угорських Ректорів і Конференція директорів коледжів, почали відігравати активну роль у діяльності відповідних європейських організацій.

Одним із недоліків системи вищої освіти Угорщини було визнано те, що, подібно всій освітній системі Угорщини, вона не забезпечує рівні можливості для всіх верств населення і не зміцнює соціальну згуртованість, що є характерним, на жаль, і для системи освіти України.

Владою Угорщини та громадськими організаціями важливою проблемою реформування системи вищої освіти в рамках Болонського процесу було визнано також існуючу внутрішню структуру управління деяких вузів, яка не відповідає вимогам, часто хаотичну схему університетського управління та управління фінансами, іноді бюрократичний характер центрального управління, що частково є наслідком існуючих прав власності, поділу відповідальності і нестачу фінансування.

Структурні та організаційні зміни, які було заплановано здійснити, повинні були створити можливість для отримання переваг із входження Угорщини до Європейського Союзу. Зокрема, важливим завданням було створення таких умов, щоб утримати найбільш талановитих студентів у своїй країні, а не відпускати їх за кордон на тривалий період або на все життя.

Перегляд ролі держави та структурних змін в цілому позитивно вплинуло на реалізацію системою вищої освіти своїх фундаментальних завдань.

Акт 80/1993 про вищу освіту (кілька разів піддавався поправкам) наділив вузи автономією, розглядаючи їх як установи, що входять в Magna Charta європейських університетів. Влітку 1999 року члени Парламенту майже одногосно прийняли законопроект про створення нової мережі вузів в Угорщині,

після чого 1 січня 2000 були створені нові установи з кількома факультетами, стали відкриватися регіональні «інтелектуальні» центри. У 2003 році існували 18 і 12 державних університетів та коледжів відповідно, а з недержавних – 5 і 21 церковних університетів та коледжів, 1 і 9 муніципальних університетів та коледжів відповідно. Центральним стало рішення Парламенту вимагати від установ розроблення планів розвитку. Цей важливий крок посприяв активізації структурного та комплексного планування у всій системі вищої освіти.

Ще в 1995 році при розробці стратегії розвитку вищої освіти Парламент Угорщини поставив за мету побудувати гнучку систему, в якій кожен рівень ґрунтується на попередньому і яка дозволяє одночасно досягти декількох результатів.

Для досягнення цієї мети було заплановано здійснити поступову трансформацію існуючої двоєпланової освітньої системи (паралельно існуючі коледжі та університети) в дворівневу систему, яка передбачає послідовне отримання ступенів бакалавра і магістра (аспірантура існувала вже кілька років).

Ще однією метою було максимальне наближення структури курсів до програм країн-підписантів Болонської Декларації та вивчення наявного європейського досвіду розробки програм спільних дипломів, зберігаючи при цьому національні особливості. Згідно з планом, у вересні 2006 року, у вузах Угорщини повинні були залишитися тільки нові програми першого рівня.

Для оформлення правової основи була розпочата підготовка нового акту про вищу освіту з наступними пріоритетами:

- дворівнева система (три рівня, включаючи докторантуру): переддипломний рівень (бакалавр), що нараховує близько 180 кредитів (щонайменше 3 роки навчання) і завершується отриманням ступеня або професійної кваліфікації за всіма спеціалізаціями. Успішне завершення першого рівня є необхідною умовою переходу на другий рівень (магістратура). Зазвичай число навчальних дисциплін (на початкових етапах) обмежене 20-25-ма, при цьому в кінці навчання воно досягає 60-80-ти у зв'язку з подальшою спеціалізацією. Короткострокові програми професійної вищої освіти не ведуть до отримання ступеня. Для отримання диплома достатньо набрати 120 кредитів, при цьому за рішенням самих установ можливе їх часткове перезарахування на ступінь бакалавра. Завершення курсу професійного навчання дозволяє почати трудову діяльність або перейти на перший рівень завдяки перезарахуванню кредитів, набраних в ході попереднього навчання;

- рівень "Магістра" вимагає близько 120 кредитів (2 роки навчання). Перехід на цей рівень можливий після завершення першого рівня навчання. Успішне завершення магістратури дозволяє отримати ступінь, професійну кваліфікацію або вступити до аспірантури (3 рівень);

- в аспірантурі (3 рівень) необхідно набрати 180 кредитів, що передбачає навчання впродовж трьох років. Результатом навчання може стати наукова дисертація, яку необхідно захистити перед представниками професійного органу;

- сектор вищої освіти повинен органічно увійти в систему отримання освіти в дорослому віці, що базується на взаємному трансфері кредитів, оскільки постійно зростає кількість дорослих людей, які проявляють інтерес до здобуття вищої освіти, а безперервна освіта стає все більш актуальною;

- доступ до вищої освіти (з урахуванням обмежень, що існують у самих установах) на першому рівні навчання надається всім, хто успішно склав іспит на отримання атестата зрілості (згідно з поправками до Акту про державну освіту передбачалося, що процедура складання вступного іспиту перестане існувати з 2005 року);

- необхідно розробити і законодавчо оформити нову трирівневу державну структуру кваліфікацій, а також кваліфікаційні вимоги. Очікується зростання кількості студентів, які отримують фахову вищу освіту або займаються дослідницькою діяльністю з метою отримання наукового ступеня. У нову кваліфікаційну структуру має увійти педагогічна освіта з переглянутим змістом освітніх програм [2].

Угорська Конференція Ректорів і Конференція директорів коледжів створили свої власні Болонські Комітети, які на основі всебічного аналізу розробили рекомендації щодо введення багаторівневої системи в Угорщині. Комітети підготували попередні варіанти рекомендацій щодо скорочення кількості переддипломних програм та за погодженням кваліфікаційних вимог до лінійної структури курсів. Болонський Комітет Акредитаційної Комісії Угорщини розробив низку рекомендацій щодо акредитації нових кваліфікацій. Кілька вузів подали заявки на участь у європейських програмах з розвитку мобільності та інших спільних програмах розвитку (Програма налаштування освітніх систем (Tuning Programme), етап II), в інших сферах була розпочата розробка нових експериментальних програм.

Внесені в 2003 році поправки в Акт про вищу освіту дозволили вузам апробувати експериментальні програми отримання першого ступеня за деякими спеціальностями. Основна особливість цих програм полягає в тому, що вони повинні були відповідати вимогам Болонського процесу. На 2004 рік було заплановано апробувати особливі програми розвитку з підтримки перетворення структур ступенів.

У квітні 1998 року уряд Угорщини прийняв постанову про введення кредитної системи у вищу освіту з вересня 2003 року. Метою такого рішення стала модернізація навчального плану як частини освітньої реформи і програми підвищення мобільності студентів.

Одночасно було поставлено завдання: забезпечити успішне запровадження та адаптацію кредитної системи в вузах. Вона була введена в близько 50% закладів уже у вересні 2002 року, в інших установах – з вересня 2003 року.

Відповідальність за підготовку була покладена на Державну раду і спеціально створений Підрозділ, що відповідає за впровадження кредитної системи. Згідно встановленим принципам, Міністерство освіти розробило спеціальне програмне забезпечення для обліку особистих даних студентів та відомостей, щодо їх освіти, безкоштовне для представників під-

розділів з обліку. Пріоритетом діяльності Міністерства була професійна та технологічна підтримка установ для забезпечення успішного введення кредитної системи. З цією метою Міністерство організувало семінари з розвитку спроможності регіональних установ самостійно вирішувати проблеми.

Це одне важливе завдання – досягнення гнучкості індивідуальних навчальних планів студентів на основі накопичення кредитів. Постанова уряду 77/2002 визначала вимоги для кожної підгрупи програм, які дозволяють досягти сумісності двох кредитних систем: системи згідно з Постановою про кредити та системи обов'язкових кредитів для здобуття ступеня кожної групи:

- кредити за основними предметним галузями, співвідношення всіх кредитів та обов'язкової кількості кредитів;

- співвідношення кількості кредитів, яку необхідно набрати з обов'язкових предметів, з предметів за вибором зі списку обов'язкових і з будь-яких інших предметів за вибором;

- кредити з практичних занять;

- кредити групи схожих програм, що відносяться до загального етапу навчання;

- мінімальну та максимальну кількість кредитів за результатами екзаменаційної сесії;

- здача екзамену на знання мови на досить високому рівні, щоб бути допущеним до випускного екзамену.

На 2003 рік була вже створена необхідна інформаційна база, програми з обліку студентських показників, проводилася професійна підготовка співробітників відділу з обліку та відділу з консультування студентів щодо кредитної системи.

Беручи до уваги відносно низьку мобільність угорських студентів, ECTS вводилася не в кожному вузі. Тому пріоритетом влади Угорщини стала робота з розвитку міжнародної мобільності студентів, чому активно сприяв вступ Угорщини до Європейського Союзу та поширення використання ECTS у вузах.

Після прийняття в Україні Закону «Про вищу освіту» (2014 р.) актуальними постали питання забезпечення якості освітніх послуг у системі вищої освіти та забезпечення належного фінансування і самоуправління.

У період, який ми аналізуємо, в Угорщині вже були проведені ряд реформ.

Зокрема, в останнє десятиліття ХХ ст. одним з найбільш важливих заходів щодо розвитку управління якістю у сфері вищої освіти стало створення в Угорщині Комітету з акредитації (the Hungarian Accreditation Committee (MAB)) (1993 р., 1997 р.). Постанова уряду про діяльність комітету та про основні норми проведення акредитації передбачала регулювання процесу акредитації (аспірантура, додаткова професійна освіта, професійна підготовка в коледжах і вузах, докторантура) і акредитаційну діяльність ВНЗ. MAB – активний член Європейської Асоціації з забезпечення якості вищої освіти (ENQA – European Network for Quality Assurance in Higher Education). У кожному вузі введення систем управління якістю / підвищення якості (включаючи всі сфери діяльності установи), є обов'язковим. Міністерство освіти визначає політику управління якістю вищої освіти, а запровадження систем управління та контролю за

якістю – завдання самих університетів. Акредитацію цих систем здійснює Комітет з акредитації Угорщини. Оцінка якості – завдання ринкових суб'єктів. Крім застосування моделей самооцінки, що формують основу для призової системи оцінки якості, при акредитації ВНЗ (насамперед технічних) орієнтуються на міжнародні стандарти управління якістю [2].

Реалізацію управління якістю в установах було визнано важливим компонентом інституційної автономії. Міністерством освіти була розроблена трирівнева модель у формі рекомендації для даного сектора, вищим рівнем якої є загальне управління якістю. Важлива риса даної моделі полягає в тому, що її можна адаптувати до інституціонального фонду та організаційної культури, що стосується методу і швидкості реалізації. Мета рекомендацій – розвинути здатність вузів забезпечувати високий рівень освіти, підготовки та інших освітніх послуг. Вони базуються на міжнародних стандартах системи забезпечення якості вищої освіти, а також можуть розглядатися в рамках секторної моделі.

Найважливіші завдання включали розробку системи самоаналізу для вузів (заснованої на моделі Європейської нагороди за якість). Створення і функціонування цієї системи дозволило поширити практику самооцінки у вищій освіті Угорщини. Ця модель використовується у всій Європі, виступаючи, таким чином, основою для порівняння. Оскільки цей метод вимагає участі усіх співробітників вузів, він дозволяє організації в цілому зрозуміти суть і важливість управління якістю.

Подібно до інших Європейських країн, введення запланованих змін у кваліфікаційній структурі, супроводжувалося підвищенням соціальних вимог і очікувань, які змусили керівників вузів Угорщини переглянути роль уряду в сфері вищої освіти, а також можливість покриття деяких витрат з державних ресурсів, дотримуючись разом з тим ідеї паралельного існування масової освіти й освіти для еліти.

Розширення джерел фінансування, яке відставало від темпу зростання потреб, вимагало перегляду функцій уряду в сфері вищої освіти. Особлива увага надавалася ролі незалежного споживача на шкоду функціям надання послуг, що вимагало формування нової методології фінансування. Разом з цим необхідно було розширити можливість використання альтернативних джерел, і підготувати установи до їх використання. Перший крок у цьому напрямку – це поступове введення комерційних елементів фінансування в жорстку систему державного бюджету.

До цілей нової стратегії було віднесено:

- фінансування університетів в достатньому обсязі, що дозволяє гарантувати якість освіти на всіх рівнях,

що враховує обмеження бюджету та забезпечує демократичний (рівний) доступ;

- створення системи, що дозволяє забезпечити прозорість системи обліку державних коштів;

- підвищення фінансування дослідницької діяльності університетів і забезпечення автономного та прозорого використання цих коштів;

- досягнення вищезазначених цілей, щоб розвинути здатність структури університетського управління гнучко реагувати на мінливі потреби даної установи і виправдати надії суспільства. Це вимагає ефективної процедури прийняття рішень і розвинутої системи управління та фінансового менеджменту;

- створення стимулів підвищення якості університетів за умов, які одночасно дозволяють забезпечити автономію та ефективне управління.

Отже, університети відіграють унікальну і важливу роль у виробництві та передачі знань, необхідних для суспільного розвитку. Вживаються всі можливі заходи для ефективної реалізації вузами цієї ролі.

Стратегія розвитку вищої освіти та її реформування в повній відповідності з Європейськими тенденціями спрямовані на:

- підвищення ефективності управління вищою освітою;

- розвиток інституційної автономії, а також використання професійних методів як в академічному, так і в адміністративному управлінні;

- концентрацію ресурсів з метою підтримки високої якості і збереження за установами науково-дослідної ролі;

- ефективно застосування своїх досягнень в економіці та соціальній сфері, а також встановлення більш тісних зв'язків з ключовими фігурами економічного сектора.

Висновки. Аналіз досягнень у реформування системи вищої освіти Угорщини за період кінця ХХ – початку ХХІ ст. свідчить, що здійснені зміни були ефективними. Вони виходили із завдань побудови єдиного європейського освітнього простору із збереженням національних освітніх традицій, що є актуальним і для України.

Подальшого дослідження та аналізу досвіду європейських країн-учасниць Болонського процесу потребують питання з надання можливості отримання вищої освіти національними меншинами, що живуть за кордоном, навчання впродовж життя і отримання вищої освіти в дорослому віці, взаємного визнання дипломів, створення умов для мобільності викладачів та студентів та пов'язане з цим – реалізація всесвітньої програми мовної підготовки, залученості студентів до управління у вузі, реалізація програми Європейських досліджень тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болонський процес в Україні: стан та проблеми реалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/May08/09.htm>.
2. Национальный отчет о реализации целей Болонской Декларации в Венгрии [Электронный ресурс]. – Режим доступу : <http://new.hse.ru/sites/projects/bolon/text/bolon/Венгрия.pdf>.
3. Реализация Болонского процесса в странах Tempus (2009/2010) / Филипп Руффио, Пиа Хейнамяки Клэр Частанг Чукалин. – Брюссель, 2010. – 70 с.

REFERENCES

1. The Bologna Process in Ukraine: state and problems of implementation [Electronic resource]. - Access mode : <http://new.hse.ru/sites/projects/bolon/text/bolon/Венгрия.pdf>. - Access mode : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/May08/09.htm>.
2. National Report on the implementation of the objectives of the Bologna Declaration in Hungary [Electronic resource]. -
3. The implementation of the Bologna Process in the Tempus countries (2009/2010) / Philip Ruff, Piia Heynamyaki Claire Chastang Chukalina. - Brussels, 2010. - 70 p.

Features reform of university education in the integration processes: the experience of Hungary (end of XX - beginning of XXI century)

Kobal V.

Abstract. Certain aspects of the reforms of higher education in Hungary during the period since the signing of the Bologna Declaration and at the beginning of the XXI century have investigated in the article. In particular, such important issues have been analyzed as the necessity of European cooperation in providing the quality of higher education, improving the quality of training, the strengthening of confidence between subjects of education, mobility, compatibility of qualifications, enhancing the competitiveness of the European education system. In implementing these activities, a number of problems are released in Hungary that is typical for the process of reforming the higher education system in Ukraine. The analysis of these problems, in our opinion, and investigation of ways to solve them, will be useful for the further steps in reforms of higher education in Ukraine, taking into account the possibilities of transboundary cooperation in various spheres of socioeconomic and sociopolitical life, including higher education, enriching the theoretical basis of history of pedagogy.

Keywords: higher education, Hungary, Bologna process, quality of education, modernization.

Особенности реформирования университетского образования в условиях интеграционных процессов: из опыта Венгрии (конец XX - начало XXI в.)

В. И. Кобаль

Аннотация. В статье проведено исследование отдельных аспектов реформ системы высшего образования Венгрии в период с момента подписания Болонской декларации и до начала XXI века. В частности, анализируются такие важные вопросы, как необходимость европейского сотрудничества в обеспечении качества высшего образования, повышения качества подготовки специалистов, укрепления доверия между субъектами образования, мобильности, совместимости систем квалификаций, усилении конкурентоспособности Европейской системы образования. В процессе реализации указанных мероприятий в Венгрии выделено ряд проблем, которые характерны и для процесса реформирования системы высшего образования в Украине. Анализ этих проблем, по нашему мнению, изучения путей и способов их решения, будет полезным для осуществления дальнейших шагов реформирования системы высшего образования в Украине с учетом возможностей трансграничного сотрудничества в различных сферах социально-экономической и общественно-политической жизни, в том числе и в сфере высшего образования, обогащении теоретической базы истории педагогики.

Ключевые слова: высшее образование, Венгрия, Болонский процесс, качество образования, модернизация.